

Олександр КАРПЕНКО

Що не кажіть, а дожилися, дого-сподарувалися ми, що опинилися у смітті по самісінькі уха. Накопилося його в Україні понад 250 мільйонів тонн. Щороку цей показник збільшується на 11-12 мільйонів тонн, половина з цієї маси потрапляє на несанкціоновані звалища, а також у лісосмуги, річки та озера. Із 4,5 тисячі дозволених полігонів для зберігання відходів лише половина паспортизована, 982 не відповідають екологічним вимогам, 281 підлягає закриттю через перевантаження.

ЗГІДНО з висновками санітарних, екологічних, комунальних служб, аби справитися з нинішнім потоком сміття, слід негайно будувати, як мінімум 600 полігонів. Проте сільські ради, на території яких планується таке будівництво, стоять буквально на смерті, аби його не допустити. Не допомагають обіцянки соціальних компенсацій, тиск вищих інстанцій. Схоже, що великі й малі міста, та, зрештою, й самі села потрапили у сміттєвий зашморг, який із кожним днем затягується все туже й туже. Отож Україна нагадує австрійські стайні, переповнені гною. Хоч-не-хоч, а треба братися за розв'язання цієї проблеми по-новому, а не так, як це робилося досі, за принципом: вивести й забути. Бо забути те, що вимітається з міст, уже неможливо: зайдеши у лісосмугу, ліс, ступиш на берег річки — воно буквально лізе в очі, б'є у ніс, піднімається воронням та хмарами диму над сміттєзвалищами, повертається на наші столи з питною водою та харчовою продукцією.

За винятком поводиться з побутовими відходами можна судити про цивілізованість нації. Хочете — ображається, а хочете — ні, за цим критерієм ми десь на рівні Західної Європи 1930-х років. Послугами за вивезення відходів охоплено лише 70 відсотків міського населення і 30 відсотків — сільського. Міста, де запроваджено сміттєсортування, можна перерахувати на пальцях: Сакі, Севастополь, Краматорськ, Запоріжжя, Червоноград, Кузнецьків, Чернівці, Івано-Франківськ, смт Луківка та село Мамайів Кіцманського району Чернівецької області, с. Погребі Васильківського району на Київщині. Роздільне збирання застосовується у 25 населених пунктах України, сміттєспалювання — всього у трьох: Дніпропетровськ, Люботин, Київ.

У ЦЕЙ ЖЕ ЧАС у цивілізованих країнах система поводження з відходами складається з таких ланок: роздільне збирання, сортування, вторинна переробка, і лише 20 відсотків непотребу захоплюється. Є країни, де робиться наголос на спалюванні, яке поступово замінюється переробкою, бо встановлено, що спалювання є джерелом небезпечних викидів дрібнодисперсного пилу і газів в атмосферу із вмістом діоксидів вуглецю, оксидів азоту, сірки, хлористого і фтористого водню, які викликають кислотні дощі, негативно впливають на клімат, шкودять здоров'ю людей. І це при тому, що сміттєспалювальні заводи в країнах ЄС обладнані найсучаснішими фільтрами та пристроями для очищення викидів. Можна лише уявити, що вдихають кияни, дніпропетровці та люботинці, які живуть поблизу українських сміттєспалювальних заводів, збудованих в середині

формувався у спільний проект міської ради та Саролейської комісії «Запровадження системи роздільного збирання, сортування і переробки ТПВ». За три роки зробили дуже багато помилок, але й багато чого досягли, підсумовує Богдан Іванович. Яку ідеологію використовували? Принцип її простий: громада сама собі має допомогти у покращанні умов життя.

вила торішня всевітня виставка з переробки ТПВ у німецькому місті Дюссельдорф. Спільнувався підприємець із закордонними колегами. З'ясувалося, що скрізь держави стимулюють приватний бізнес інвестувати у переробку ТПВ. Наприклад, у Німеччині за переробку відходів підприємець одержує дотацію в обсязі 90 євро за тону, а в нас за це навіть «спасибі» не скажуть. Зате

царський експерт Андре Ольшевські. У країнах ЄС і, зокрема, в Швейцарії, проблему переробки та утилізації ТПВ розв'язали шляхом кооперації. Бо одній громаді не під силу утримувати полігон, будувати сміттєсортувальні та переробні комплекси.

Так от, об'єднавши кошти, вознесенці та веселинці придбали сміттєсортувальну лінію

● Актуально

У семи господинь хата не метена, або Чому Україна потопає у смітті

Нотатки з семінару щодо поводження з побутовими відходами, який відбувся в Івано-Франківську за сприяння ПРООН

1970-х за технологіями 1950-х. Страшні труби з чорними димами над ними є символом нашої відсталості та байдужості влади до здоров'я людей і стану довкілля.

ПРОТЕ У ВПЧИЗНЯНІЙ системі поводження з відходами подекуди трапляються й елементи згадуваних європейських технологій. Знаєте, хто їх запровадив? Міські боми. У кожного контейнера є свій негласний господар, який щоранку дозволяє вибирати зі сміття паперову улаковку, металеві речі, скляні пляшки, збуває все це у пунктах заготівлі сировини і в такий спосіб заробляє собі на хліб насущний. Завдяки таким «сантарам» приблизно 10 відсотків відходів повертається в господарський обіг.

Не знаю, як вам, а мені соромно за державу, бо, по-перше, кинула сотні тисяч людей на самісінке суспільне дно, а по-друге, їй досі не навчилася бергти ресурси. Адже 40-60 відсотків твердих відходів можна переробляти на корисні для людей речі.

З ЧОГО ТРЕБА починати, аби налагодити європейську модель поводження з побутовими відходами? З революції у свідомості міських чиновників та членів громад, пояснює начальник управління соціально-економічного та євроінтеграційного розвитку Івано-Франківської міської ради Богдан Білік. Івано-Франківці чітко усвідомили, що абсолютно безсистемне поводження з відходами заганає місто в глухий кут. Підракували: якщо щорічне навантаження на полігони і далі становитиме 100 тисяч тонн, то їхніх площ для захоронення може вистачити хіба що на 3-5 років. Добитися ж виділення територій для будівництва нових сміттєзвалищ майже неможливо. Отож збагнули, що треба різко зменшувати навантаження на діючі полігони. Розробили екологічний паспорт Івано-Франківська та стратегічний план поводження з твердими відходами. Ці документи транс-

будинкові комітети, інші громадські організації включилися в обговорення проекту оцінення міста, внесли дуже багато пропозицій, більшість із яких впроваджено. Кошти і праця громадян були залучені під час будівництва 60 майданчиків для сортування твердих побутових відходів (ТПВ). Обгородили їх, посадили доволу дикий виноград та мхли. Тепер замість колишніх заневажаних, брудних контейнерних майданчиків — гарні, естетичні об'єкти, які дисциплінують мешканців будинків.

Закупили 570 сучасних контейнерів, створили службу єдиного замовлення. Якщо раніше плата за збір сміття йшла через «ЖЕК»и, то тепер об'єднання мешканців будинків укладають угоди з перевізниками напрямом. Одночасно з усіма заходами проводили роз'яснювальну роботу серед городян через засоби масової інформації, в трудових колективах, школах і навіть дитячих садочках. Якщо дорослі спершу ставилися до нової системи збирання сміття скептично, то діти одразу стали її активними прихильниками. Тож значною мірою завдяки їм і відбулася в місті сміттєзбиральна реформа. Вдома діти стежать за тим, щоб побутові відходи розділялися окремо за видами: папір, пластик, скло, харчові відходи. Якщо не хочеш втратити авторитет в очах дитини, дій за новими правилами.

Розсортовані ТПВ переробляються на кількох дрібних приватних підприємствах. Фірма «Гиринч», яку очолює Михайло Твардовський, виробляє з пластику полімерну черепицю, турбину ліхтику, каналізаційні люки тощо. Фахівці підприємства спільно з науковцями розробили технологію зворотної переробки пластику, тобто повернення його у стан первісної сировини, якою була нафта та газ. Ну, а з цього ресурсу вже зовсім не важко виробити дизельове. Цим проектом зацікавилися німецькі інвестори. Пан Михайло поділявся враженнями, які на нього спра-

можуть оштрафувати. Не виконується постанова Кабінету, згідно з якою області та міські екологічні фонди мусять підтримувати нові сміттєпереробні проекти. Але разом із тим М. Твардовський відзначає, що бізнес виявляє дедалі більший інтерес до переробки ТПВ. Про це свідчить попит на відповідне обладнання. Закордонне дуже дороге. Тож «Гиринч» своїми силами налагодив виробництво ліній для переробки пластику. Вже реалізував 11 таких комплексів.

НАСТУПНИЙ ЕТАП реформи поводження з ТПВ у Івано-Франківську — будівництво двох великих сміттєпереробних заводів за рахунок закордонних інвестицій у селах Брошнівка та Рибне. Один із них вироблятиме електрику, інший — будівельні матеріали та асфальт.

Цікавим досвідом поділився вознесенський міський голова Миколайівської області Юрій Гершов. Кілька років тому навколійні сміттєзвалища та міські вулиці були захащені гілками обрізаних дерев. Тоді міська рада спільно з Вознесенським районом за підтримки Фонду місцевого самоврядування розробила проект запровадження «зеленої» ресурсозберігаючої технології. Купили два трактори, установили для подрібнення гілок на тріски, переобладнали під цей вид палива дві котельні. Убили двох зайців: і гілок побільшало, і газ економився. Згодом пішли далі: збудували лінію, яка виготовляє брикети з усіх відходів рослинного походження. Але й після цього не заспокоїлися на досягнутому. До наступного проекту з сортування та переробки ТПВ залучили Вознесенський і Веселинський райони. Є у планах організувати на це ще чотири-п'ять районів Миколайівщини.

Одна з головних засад ідеології поводження із побутовими відходами — об'єднання зусиль та коштів кількох місцевих громад. Про необхідність такого кроку говорив, до речі, і швей-

(до речі, в Івано-Франківську), тепер на черзі — будівництво підприємств із переробки пластику на альтернативні види палива, виробництво синтетичного газу, тепла та енергії, якими обігріватимуться й освітлюватимуться теплиці.

ІШЛОСЯ НА СЕМІНАРІ і про законодавчий бік проблеми. Відзначалося, що закони й постанови уряду, накази міністерств та відомств, ухвалені протягом останніх двадцяти років, не сприяли утворенню цілісної та сучасної системи поводження з побутовими відходами. Закон «Про відходи», ухвалений у березні 1998 року, має декларативний характер. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері поводження з відходами», прийнятий у січні 2010 року, теж не розв'язує більшої частини проблем. Самого часу в країні було створено розгалужену організаційну структуру, кожна з ланок якої, згідно із законодавством, мала б брати участь у реалізації державної політики у сфері поводження з ТПВ. Це і Мінжитлокомунгосп, і Мінприроди, і МНС, і облдержадміністрації, і міські ради. Але їхні права, обов'язки та відповідальність чітко не визначені, тож діє принцип: той — у луг, а інший — у плуг. Тому і виходять, як у приказці: у семи господарів хата не метена.

ПІДСУМКОВИМ документом семінару пропонується заснувати орган, відповідальний за розв'язання проблем поводження з відходами, ухвалити закон «Про улаковку і відходи упаковки», на базі якого створити цілісну систему поводження з побутовими відходами, розробити механізм вилучення землі під регіональні полігони зберігання відходів, розробити закон «Про екологічне підприємство», підтримувати підприємства з переробки ТПВ коштами з екологічних фондів, заохочувати об'єднання співвласників будинків до роздільного збирання відходів, здійснювати екологічне виховання населення тощо.